

tium, invasiones & vulnera, raptus virginum, & connexorum confusio, contemptus Legum & Judicium, omnibus hac venalia proposita esse putantibus, tanquam aliquod optimorum mancipiorum.

Cave igitur, inquit Imperator §. 1, ne manum extendas ad munera: illa enim libertatem tollunt, intellectui tenebras subfundunt, voluntatem inclinant, hac honore privatos injuria afficiunt.

Porro sanxit Imperator Constantinus in l. 1. C. de pœnis iud. De eo, inquit, qui prelio depravatus aut gratia perperam judicaverit, ei vindicta quem laetet, non solum astimationis dispendii, sed etiam litis, discriminis praebatur. Ac Auton. constituit in l. 1. C. eod. in quacunque causa, sive privata, sive publica, sive fiscalis, ut eucunque data fuerit pecunia vel Judicii vel adversario, amittat actionem is, qui dissidentia justa sententia in pecunia corruptelam spei neglegit repoufuerit. Imperatores autem Diocletianus ac Maximianus in l. 7. C. quando provocare non est necesse, rescribunt: Venales sententias, qua in mercedem a corruptis Judicibus proferuntur, etiam extra interposita provocatiovis auxilium, jam pridem a divis Principibus insinuatis esse, decreum est.

Les duodecim Tabularum Judicem sufficienter munera morte mulctabat. Accedunt divina pœna: Maledictus, inquit sacer Codex, qui accipit munera, ut peregrinat animam languinis innocentis. Et dicit omnis populus: Amen. Deut. 27.

Munera accipiunt filii Samuelis Judges Israëlis, & male judicant, 1. Samuel. 8.

E contra: Qui excutit manus ab omni munere, iste in excelsum habitabit, & Regem in decoro suo videbit, lsa. 53. Et Psaltes ps. 23. quarens: Domine, quis hababit in tabernaculo tuo? respondit: Qui jurat proximo suo, & non decipit, qui pecuniam suam non dedit ad usum, & madera non accipit; & divinam in eos vindictam prævidens: Ne perdas, inquit, cum impiis Deus animam meam, & cum viris sanguinum vitam meam. In quorum manibus iniuriantes sunt: dextera eorum repleta est muneribus. Verum cum in precedentibus prohibite justitiae nundinationis latius meminetur, verbum hic non amplius addam, sed benevolos Lectores eo remittam. Redamus in viam,

28 Ne igitur lites hant immortales, Leges debent esse maiestates, nec quæcumq; civium in captionem devocare. Oportet etiam eas esse secundum consuetudinem civitatis, loco temporiisque convenientes, justa præscribentes, congruentes, honestas, dignas, utiles, necessarias res. In quibus prævidendum est ex utilitate, quæ prætentur, an plus commodi, an vero plus iniuriantes oriantur. Fieri autem sic Leges hac ratio cogit, ut earum metu humana correatur improbitas, sitque tuta inter noxios innocentium vita, atque ipsius improbis formidato supplicio frangatur noendi præsumptio.

Ex varietate opinionum sequi lites immortales sine spe consequenda Justitia, ex certa Lege, quæ si existaret, melius Republica gubernaretur; ac volunt viri docti, ut ex foliis legibus absque glossa, & DD interpretationibus, qui rem dubiam faciunt, limitando, restringendo, ampliando, & interpretando Jura, questiones in foro decidantur. Quis enim nescit toti Jurisconsultorum fixas, tot Interpretum bella, & mancipia quæ non cedentia urbi, veluti frondes esse, atque ramos lentiores, quæ ab ipsius scientia, id est vera sincera que Juris prudentia truceo luxerant? Ipsa vero, quæ firmi radicibus arbor nullis opinioribus mutantur, sed constantie laude inter scientiarum præcipuas exurgit, illa ferme cōtriner, quæ Justitia præcepta appellamus. Ex hoc truncis lites decidenda sunt. Huic malo medelam adferre supremus Hollandæ Senatus conatus est, test Jacobo Corenio Decis. 30. in not. 4. meritissimo quondam istius Senatus Assessore, dum inquit: Quarevis Senatus interst & Republica, ut quam minimum fieri possit iure vacillent, & eadem questiones, idemque causa, eodem modo determinentur & decidantur, sepe sic, ut Senatus questione dubia in jure matute discussa, plene examinata, & communibus votis definita, sanciat ita in posterum esse judicandum & observandum; quo casu non facile ab hismodi sanctione recessit.

30 Praes Afs. Faber in C. lib. 9. rit. 23. def. 1. diurnitatem litem acceptam fert dilationibus, quas tam multas tamque supervacuas litigatoribus dari receptum est.

Liber & malus inquirere in causas tanti mali, ut sublata causa tolli & effectus possit. Alii causam hujus multitudinem Judicium existimant: Alii multitudinem Advoca-

torum: Alii fordes & avaritiam horum omnium: Alii genitum gentium, & ingenium: Alii sententias interlocutorias: Alii literas a Principe frustratoria pretextu pro restituitione in integrum impetrandas: Alii Patronorum dicendi scribendique prolixitatem; de quibus singulis, adducto magnorum, & in jure ac præxi versatissimum virorum testimonio, agit Author Batavae Arcadiae.

Verum non minimam tanti mali causam in Causatum Patronis rejiciunt, qui in perorandi conscribendis que causis nimis, quam par est, prolixii sunt. Nec Romæ nec Athenis Patronis libera ad dicendum tempora concessa, nec Græci libera spatha ad agendum Oratoribus dabat, sed ad aqua filicidium, quod ad clepsydras orare dicebant Romani etiam Græcorum morte ad clepsydram orare. Hinc ortum, ut ad clepsydram dicent.

Obrutur Judicis judicium & memoria tam immani in scribendo & dicenda prolixitate; neque instruunt hæc, sed destruunt; non informant, sed confundunt.

Sunt etiam inquit D. Andr. Bouvres lib. 2. de jar. justitiae usi & abus. c. 5. qui scriptando Foliorum videtur potius quam causarum disceptatores, qui ea, quæ tribus foliis aut articulis comprehendunt poterant, ad triginta prolongant, chartam replentes ordinariis p̄fationibus, & ubi fundamento aliquo juris causam debent fundare, oportiunt dicunt esse juris, aut aliquod constitutum Brocardicum adserunt, aut instruunt ut se id facturos afferunt ubi, ne quædam unum articulum ostendere possent, qui de notorio isto jure faceret mentionem, & in Instructione nihil proferre solent, nisi longam seriem repetitionis omnium quæ ante scripta fuerint. Quæ repetitionum folia iterum ad majus premium apud illos solvi petunt, atque ita & scripta adversa partis suis inferentes, folia sua pluribus verborum circumscriptiōnibus, ac repetitionibus partes fatigant, & Judicium oculos deterunt, ac longis Iliadibus, lectaque non instruunt, sed obrunt & confundunt. Nam cum auctor actio non potest: quia illud unum, in quo tota consistit controversia, & quo resoluto totalis dirigitur, hoc est, statum causæ, non potest videre. Ac tradit Author Batavae Arcadiae, quod etiam superiora Tribunalia ab his incommode omnino immunita non sint: Addiciones, inquit, & præcipue juris Allegationes, quas Adversitatem vocant, non centenis tantum nunc, sed milienis saepe articuli constant. Obtovit Judicis judicium & memoria, tam immani prolixitate. Nam sicut Patroni perulantiam litigator sepe luit, sic Auditoris studium defatigatio saepe abalienavit a causa. Non desunt tamen Advocati, qui malum causam perdere, quam distinxerit: ac tempus inutilibus tabularum verbis, diffusis & controversis inutilibus præoccupat & teritur; ab ovo, ut dicitur, perit, vel ex culice Elephas fit. Non autem pauca, sed paucis multa dicere oportet: summa prudenter est, tempore non abutit, nec extra rem vagari: verum in eo labore, ut potius bene ad rem propositam, quam prolixe & ornata dicamus. Qui minus docti ac sapientes sunt, inquit Ecclesiastes cap. 10. verba multiplicant, Lucida brevitate ex viceribus causæ rem deducere eloquens. Advocatus debet, effectus enim eloquentia est auditoris approbatio. Oratoribus mos era viles mæcerias verborum faci exornare; verum ea ingenii ostentatio egregio Advocato vitata est; prolixitas autem ingenii ostentandi suspicione adserit; cum vero omnis arrogans odiofa sit, tum illa ingenii ostentatio multo molestissima, quæ alii, qui post nos dicturi sunt, dicendi locum non relinquit.

Nihil autem ornatus est Advocacionis officio, si pure impendatur; Rhetorem vero illa nuge, exordia ab arte bene dicendi, & de Republica bene consultandi rejici debent; odiosa res Circensibus pompa. De Imperatore Augusto scribit Suetonius, quod vitatis sententiarum inepti in concinnitate, & reconditorum verborum factotibus, præcipuum curam duxit, sensum animi quam apertissime exprimere. In viceribus causæ oportet egregium Advocatum versari, ut Jux singulo aspectu totam causam oculis certere videatur. Tota ars oratoria his duobus verbis comprehensa est: *Lucida brevitate*: ac multum, non multa dicenda sunt.

Samiorum Oratoribus, hortaturis, ut cum Polycrate Tyranno bellum suscipiet Cleomon. Id cum fecissent oratione plus æquo prolixa respondit in hunc modum: *Quæ primo loco dixisti, non memini: media quidem negle-*

neglexi; que vero dixisti omnium postrema, non probbo. 32 Sermonis proprius finis est, ut sidem faciant audieribus, nemo autem sidem habet loquacibus: & ne quidem si vera dicant, creditur loquacibus. Optimæ autem homines in dicendo brevissimi sunt: nam verba nimis molesta sunt ubique: quod nec latuit Ulpianum nostrum in l. 9. §. 1. D. de officio Proconsulis: Circa Advocatos, inquit, patientem effi Proconsulem oportet, sed cum ingenio, ne contemptibilis videatur: nec adeo dissimilare, si quos causarum concinnatores, vel redemptores deprehendat: eoque solos pati postulare, quibus per Edictum ejus postulare permititur. Ipsi etiam Imperatores, & summi Magistratus hujus rei curam ad se pertinere arbitrii sunt: ac Advocatos in causis dicendis ac prescribendis succinatos & breves esse voluerunt, ac fanciverunt. Auditus Justinianus sacratissimum Principem in l. ult. §. 1. C. de appellacione. In refutatoribus autem libellis, qui solent maxime in Sacco auditorio prædictissimorum nostrorum Procerum recitari, caveant tam litigatores, quam libellorum dictatores, verbosis uti assertoribus, & ea quæ iam perorata sunt, item resuscitare, sed hæc sola eis inscribere, qui compendiosa narratione causas provocatio posse explanare, vel aliquid novi continent, vel addere quod derelictum est: sciri, quod si hoc fuerit prætermisum, non deerit adversus libellorum conditoris amplissimi iudicij competens indignatio. Ac Imperatores Valent. & Valens in l. 6. §. 3. & 4. C. de postul. sanxerunt, ut nemo ex industria protrahat iugium; nam si lucro pecuniaque capiuntur, velut abieciat atque degeneres inter vilissimos numerabuntur.

33 Sed & Gelria Ordines Patronis causarum serio ininxerunt, ac ex industria protrahant item in instruct. Advocatorum. Eadem in ita Advocatis suprem. Senatus apud Hollandos in instruct. art. 127. Quod & Edicti suis cavisse Ludovicum XII. anno 1527. Franciscum Laanno 1528. aliasque Galliarum Reges adstrit Author Batava Arcadia.

Certe omnes Magistratus labore debent, ut lites compendioli decidantur, l. 12. C. de iudicis.

Imperator Justinianus causis criminalibus biennium, cibilibus litibus triennium præscripti l. 13. C. de iudicis. Lites enim fieri immortales, & vita hominum modum excedere non debent. Ad Judicis igitur officium pertinet, eas cum magnanimitate & velociter decidere, Novell. 83. §. 1. Et Prætoris officium est lices diminuere, ac controversias dirimere, l. quidam 21. D. de reb. cred. Earumque protrahendarum occasionem præcidere l. magnam 12. C. de contrahenda stipulat. Ac litibus se imponeat celeritatem profiteretur Imperator Justinianus, in l. litibus 20. C. de agriculturis & censis. Magnam etenim semper curam habuerunt qui iura constituerunt, ne facile homines ad litigandum præcederent, in princip. Instrut. de pœnis remere litigant. Nec lis altera consurgere, ex litis prime materia debet, l. 3. in sua C. de frustib. & lit. expensis.

Jureconsultus Paulus in l. qualem 19. §. 1. D. de recept. qui arbitr. recep. inquit: Dicete sententiam existimamus uti arbitri. Dicere: Dicte sententiam existimamus uti arbitri. qui ab mente, quid pronuntiat, ut secundum id descendere litigantes a tota controversia velit. Litium enim infinitas supra omnia vitanda est, cum durum sit in infinitum causas retractari, & sopita jam negotia viis indebiti aperiiri, l. cum quidam 21. C. de fide instrument.

Adjungamus his Doctissimi virtutis Argentarii de litibus incommode judicium, art. 486. gl. 1. n. 1. Quidquid, inquit, unquam Athene Homerica artum habuit ad nocendum humano generi, id totum solet consumere in litibus concitandis. Hinc molestie, sollicitudines, temporis & pecunia iactura ingens, fraudes, infidex, odia hominum & familiarium, potentiorum in injury, Magistratus flagitosæ nundinationes, juris incertissima fluctuationes, opinionum conflictus, boni iuris periclitaciones ab indociliis judicibus, & super id indigentissimum hominum præbensiones, cultus improbi, fastidia abjetissimi cuiusque: denique quid non perendum aut devorandum litiganti. Ita qui norunt, modis omnibus debent incumbere, ne in istis pecunie & temporis syrtes incident.

Ita sane, ut multis utilius est, cito causa cadere, quam post tot annos vincere; quia litem dispencia saepe victoria Cadmæas efficiunt, testante Spiritu Santo, Amos cap. 6. ver. 13. inquit: Convertitur in amaritudinem Judicium, & fructus Justitia in absinthum.

Christineus ait ad consuetud. Mech. tit. 1. art. 1. n. 2. quod magna impense, labores atque molestie litigantes sequuntur, etiam si vicitores in causis evaserint. Ita ut satius sit semel vinci, quam sepius vincere, & litigare diu.

Omnes certe Curiarum instructiones huic malo medium ac medelam adferre conantur ac litem abbreviandarum remedium pra se ferunt; verum dum denotantur labes, ac multorum Judicium navis corruptiones multæ, falsæ interpretationes, procrastinatio, intolerabiles oppressiones, aliaque Curiarum monstra, non illa mala legum esse dicimus, sed hominum, non Curiarum, sed avaritie.

Idcirco Justinianus pœnam Judici viginti libraram aurum infligi voluit, si ultra bientium causas criminales distulerit, l. fin. C. ut intracerum tempus q. criminal. terminentur. Judex autem negligens causam civilem intra triennium terminare, si est in magna dignitate positus, punitur in decem libris auti: si in minori dignitate, in tribus sifco applicandis, & ab officio amovetur l. properandum 13. §. 8. C. de iudicis. Et quia nonnumquam Advocatorum negligentiæ fit, ut lites intra triennium non terminentur, tunc causarum Patronus punitur in duabus libris auti. §. 9. D. l. properandum 13. C. de iudicis.

Non desunt optimi Jureconsulti, qui hujus mali causarum in imperium Judicium rejiciunt, & non immoriori; scientia quippe Jurisprudentia admodum necessaria est Judici: cui enim bono optime fundata & constituta erit Jurisprudentia, si Judex ejus non satis fuerit peritus, ideo ut mirum haud sit, male se habere judicia, etiam in multa expolii juris luce, non ex cœlo plene jurisprudentie Judex eligitur.

Est malum, inquit Ecclesiastes cap. 10. quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens a facie Principis: postum stultum in dignitate sublimi, & divites federe deorum. Vidi servos in equis, & Principes ambulantes super terram quasi servi. Verum Judex, qui circa jus in dicendos versari debet, juris æquitatis peritus, & expertus esse debet.

Hic grandi ac singulare opus est industria ac peritia, & nibiliorum errores non derunt.

Vero est Cassiodori sententia, non facile iustitia labi subverti, quem iuris scientia fundaverit: Beatus homo, inquit Salomon, qui inventit sapientiam, & qui assuit prudentia: melior est acquitatio ejus negotiatione auri, & argenti primi, & purissimi fructus ejus: pretiosior est cunctis opibus, & omnia que desiderantur, huic non valent comparari. Proverb. cap. 3.

Alli diurnitatem litem acceptam in totum ferri debere putant graviori Judicium ætati, qui ob eam causas velociter decidendis impediuntur.

Maiores annis quinquaginta quinque, inquit Ulpianus, ad decurionatus honorum inviti vocari constitutionibus prohibentur, l. 2. §. 8. D. de decurionibus. Semper enim in Civitate nostra senectus venerabilis fuit, inquit Callistratus in l. 5. D. de iur. immunit. Dimitrenditaque comiter decepiti senes, salvis tamen stipendiis, honorari isti Magistratus, a functionis sua molestis excusandis sunt; Nec tam adolescentes ad honores admittiuntur; Leges civiles nolunt ante 25. ætatis annum ad Repuplicam administrandum aut honores Minores admitti.

Vix terra, cujus Rex puer est, inquit Sacer Codex: sunt tamen quandoque adolescentes, in quibus sapientia ac prudenter ætatem suppler. Sic Celsus Jureconsultus, adolescentis admodum, jus civile interpretatus est. Nerva filius ætatis sua anno decimo septimo ius civile interpretatus est, l. 1. §. 3. D. de postulando.

Frequentiam Magistratum statuant, nonnulli immortalitatis litem causam; quod nec latuit Justinianum nostrum, qui in l. 13. §. 1. C. de aſſessoribus, Demostheni Præfecto prætorio ita rescribit: Nec sit concessum cuiquam duobus Magistratibus aſſidere, & utriusque iudicij curam peragere: neque enim facile credendum est, etiam duabus necessariis rebus unum sufficere; nam cum unius iudicis adseritur, alteri abſtrahi necesse est, siveque nulli eorum idoneum in totum inveniri, sed, altera aſſessione penitus ſequi, unius Magistratus esse contentum iudicio.

Diurnitatem litem etiam ex foribus ac iniustitia Jūdicum nonnullorum procedere, censerunt egregii qui dicitur Jureconsulti; Gravius certe lacerantur homines a prævis Judicibus, quam a cruentissimis hostibus: nullus enim prædo tam cupidus in suis, quam Judex iniquus in suis. Oportet itaque in bene constituta Republica Judices esse iustos: Justi in perpetuum vivent. & apud Dominum est merces eorum, Sapient. cap. 5. Ac iusti fulgebunt sicut in Regno patris eorum, Matthæus cap. 13.

Justitia olim pingebatur virgo, libram manu tenens ad equum;

æquilibrium, altera gladium sive ensim. Pingitur virgo, ut significaret, eam oportere esse integrum; & incorruptam. Libra indicabat, eam debere jus utriusque partis exacto examine librare, non ut statera dolosa.

Quæ Dea? Justitia; at cur torno lumine spectas?

Nescis sum fœcti, nec movero pretio.

Unde genus? Cælo. Qui te genuere parentes?

Mihi modus est genitor, clara fides genitrix.

Cur gladium tua dextra geris? cur leva bilancem?

Ponderat hec cafas, altera surda malis.

Cur sola incedit? Quia copia rara bonorum est;

Hec referunt paucos fœcula Fabricios.

Panper cur cultu? Semper justissimus esse

Qui cupit, immensas nemo parabit opes.

Porto quæ bonum faciunt Judicem hæc sunt. Primo, ut æquitatem in controversiis omnibus bene intelligatur; id quod a multa librorum letiōne non dependet, sed a bonitate facultatis rationalis, & cuiusque meditatione propria, quas illis adesse maxime presumunt, qui ad scientiam boni & æqui ingenio suo maxime feruntur, & maximum meditandi habuere otium. Secundo, ne divitium nimis cupiditatem. Tertio, ut in causis cognoscendis possit merum, iram, odium, amorem misericordiam exire. Quarto, ut patienter audire possint, diligenter animum adverte, quæ audierint, memoria retinere, disponere & applicare.

Poīnde omnia ordine legitimo in judicio peragenda sunt, nec numerus hominum in solitus ad Tribunal admittendus: concursus ille illicitus est, quia paucis vel unico homine possum. Talis in Epheso erat concursus contra discipulos infidelium clamantium: *Magna est Diana Ephesorum.* Concursus ille illegitimus fuit, & a Magistrato reprehensus. Quod si *A. cap. 10. vers. 39.* Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, negotiorum habent cum aliquo, agitatorum, & Proconsules adiūt, alii postulant. Si quid autem de rebus aliis requiritur, in legitima concione explicabitur. Nam periculum est, ne postulem seditionis propter diem hodiernum, cum nulla subfusca causa, ob quam possimus reddere rationem concursus istus.

Illiud etiam dignum Judge est, quod de Prætore quadam Romano Cassio honorifice loquitur alicubi Marcus Cicero, quod in criminis cognoscendis ubi testimonium non erat satis plenum. Accusatorem interrogare solitus sit: *Cui bono fecit Deus?* id est, quod lucrum, quoniam potentiam, aut quam aliam rem cupitam, inde obtinetur, aut conservaverit, aut expectaverit. Sentiebat enim homo prudens, Malum gratis esse neminem, sed unum quenque facere, quæ volens facit propter aliquod bonum sibi. Nam interpræsumptum nullum magis est, neque quod Authorum criminis ita manifeste arguat, ut a crimen utilitas.

Præterea debet Judge & Justitiae administratione effervescenti Judge, nisi valeas virtute intrumpere iniquitates: ne forte perfidas faciem potentiis, & ponas scandalum in aquitatem tua.

Impius certe Pilatus, qui postquam audiuerat, si hunc dimisit, non eris amicus Cæsar, timuit, & propria conscientia dictaminis vale dixit, dñm ipse fatetur, Jesum Christum Dominum nostrum esse innocentem, & justum. Quid enim mali fecit, inquit, ego nullum invenio causam in eo: innocens ego sum a sanguine justi hujus. Vid. Salomon. Proverb. c. 17. vers. 5. Testam. c. 5. vers. 28. & 29. Ecol. c. 4. vers. 1. Habac. c. 1. vers. 2. Isai. c. 59. v. 14.

Laudantur vero Ægyptii a judiciorum integritate, atque ordine constitutis legibus. Neque enim illa forgeries, tales neque venalies erat Advocatorum perfidia. Neque gratia fervor, neque iracundia imperus, neque odio invidiae liquor hic prevalebat, si antiquis fides adhibenda sit. Ille nimis verus est Judge, qui ab omnibus perturbatione liber ad judicandum accedit, & privatas iurias a publicis senectis, qui in consilium vocat Legem, Religionem, æquitatem, fidem, quinque conscientiam, quam Deus Optimus Max. animis nostris inscripsit, integrum sibi conservat, neque ullis affectibus eam avelli permittit. Majoris periculum est ejus, qui judicat, quam qui judicatur: Neque judicia attribut protelabantur. Bis Actori & Reo scribendi rescribendi dabatur facultas. Tum judicis Princeps (triginta autem autem admodum erant Judices) sententiam dicebat, atque in partem potiorem inclinabat monile variis lapidibus cinctum, quod patria lingua veritatem indigitabant. Eo autem Ægypti initabant lapides Urim, & Yhymum, qui apud Hebreos

vestimento Pontificis inducebantur: quibus Pontifex cum oculis arcum versus dirigeret, subito divino spiritu imbuitus, ex amiculo, literis illis colesti virtute protuberantibus, futura predicebat. Judicii quoque Princeps apud Ægyptios signum vetitatis præ se ferrebat: quod Thumim Judæis appellarentur.

Refutat rerum Venetarum Scriptores, apud sapientissimum eum populum summa integritate judicia vigere, neque ex lecto gradu ac tractu languorem quandam veluti conciperi. Dum enim unusquisque muneri suo incumbit, facile momenta causarum expedientur, neque ex diuturno sumptu privatorum liquefunt patrimonia: nec Magistratus causarum molitudine obtruit, quæ temeraria plerunque inducere solet judicia, sed facile limites suos regit atque tuerit. Ne hic de affectibus loquar, quibus multi supremam rationis arcem atque ipsam divinitatis imaginem subiciunt. At vero in hac nobilissima Republica nunquam affectus rectam rationem evertit, nunquam munera in tantum valuisse: ut virtus ex augusto folio destrudatur, terum monumentis proditum est. Humilis & abjecti animi indicium dona admittere, generosæ & divine indolis respue. Sicut enim Deus immortalis nulla munera nisi pietatis admittit, quia nullo indiger, ita is Deum, si ita loqui fas est, proxime sequitur, qui in se ipso virtutem sua contentus est.

Lege apud A reopagitas cautum fuit, ne Judges favore, misericordia, odio, invidia, & ira a Justitiae tramite deviant. Vide l. 19. D. de off. pref.

Pater ex dilectis, quam arduum & horrendum sit iudiciale; Audite Reges, & intelligite Judges, inquit Liber Sapientia c. 6. vers. 2. præbete aures, qui continet multitudines, & placet vobis in turbis nationum: quoniam data est a Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabis opera vestra, & cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri Regni illius, non recte judicatis, nec custoditis Legem Justitiae, neque secundum voluntatem Dei ambulatis. Horrende & cito apparebit vobis, quoniam judicium durissimum his, qui præsent, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potens autem potenter tormenta patientur.

Jethro Mosi dicit: *Ulta vires tuas est negotium, solus non poteris illud sustinere: provide de omni plene viro potentes, & timenes Deum, in quibus sit veritas, & quæ oderint avaritiam, & constitue ex ei Tribunos & Centuriones, qui judicent populum omni tempore: quicquid maius fuerit, referat ad te.*

Porro a judicis ac Justitiae administratione abesse debet omnis discordia. Q. Fabius Max. centura & duobus Consulatibus insigni, dicere solebat: Nihil concordi collegio fitius, ad firmam, tuendam, atque propagandam Rempublicam. Unde Prudentius:

*Sciessa domestica turbat
Rem Populi, titubatque foris, quod diffidet intus;
Ergo caveat viri, ne sit sententia discors
Sensibus in vestris.*

In Conciliis & Magistratibus etiam adesse debet Ordo. Non idem tamen sententia ubique modus fuit. Papinianus in l. 6. §. ult. D. de Decurion. ait; Privilegia cœstantibus, coram causa potior habetur in sententia ferenda, qui pluribus eodem tempore suffragiis jure Decurionis decorati sunt. Sed & qui plures liberos haberet, in suo collegio primus sententiam rogatur, ceterosque honoris ordine præcessit.

A reopagite globulis usi sunt. Quod & hodie apud Venetos in more possum est: albo absolvunt, atro condemnant Apud Syracusanos nominatum nemo rogabantur; sed ut quisque honore, & etate antecedet, is primus suscepit tabellam dicere, idque a ceteris ei concedebat: si quando tabebant omnes, tunc forte cogebantur dicere.

Aliorum moribus receptum est, ut junioris dicant sententiam priores: apud Belgas vero senioris in officio.

Modus personarum sententiam ferentium, in plurimis terris discrepat. Hebrei simpliciter aut condemnabant, aut absolvebant, tamen etiam poterat quis dicere: Non liquet mihi, ut a doctissimis viris annotaretur: veteres Romanii Gentium viatores sententiam sciam serebant tabellis, quas in urnam immitebant, aut cistulam, hinc rei paratam. Si quem absolvant, tabellæ nisi inscriperunt literam A, quæ est prima litera in voce Absolvo. Sia autem quem condemnabant, miserunt in urnam literam C. in tabella exarata, quæ est prima litera vocis Condemno; si autem res gravior esset, quam ut sententia ser-

Tractatus. Sect. III.

Magistri factorum scrinitum, quorum meminit tit. C. de Magistris Sacrorum Scriniorum.

In sacris paginis vocantur Scribæ, 2. Samuel. c. 20. vers. ult. Erant etiam in sacro Codice Scribæ, qui privatum contractus & instrumenta videntur descripti, quorum memini Jeremias Propheta c. 32. vers. 9. 10. Et enim agrum ab Hanamel filio patru mei, qui est in Anatoli, & appendi ei argumentum in statua, & accepi librum possessionis signatum, & stipulationes, & rata & signa fortius. Sed & erant apud Hebreos scribæ populi, qui legi scribentes & interpretandas vacarent. Non enim simpliciter scribant, sed confulti ex Prophetarum libris respondebant. Sic Hærodes consulabat, & congregabat omnes Principes Sacerdotum & scribas populi, Mat. c. 2. vers. 4.

Hi a Græcis vocantur Philosophi: a Persis Magi: ex quorum numero nonnulli a latere Regum erant. Baruch fuit scriba id est Cancellarius, Jerem. c. 36. vers. 17. & Jonathan, Jerem. c. 37. vers. 29. & Eleazarus unus de primis scribarum viratate proverbus, & vulnus decorus, lib. 2. Mach. c. 6. vers. 18.

Daniel Propheta de ipsi dicit ea, que referemus infra de Advocatis, ad quos nunc transcamus.

Imperatores Leo & Anthemius in l. 1. 4. C. de Advocatis divers. Jud. de his hunc in modum differunt. Advocati, inquit, qui dividunt ambiguâ fata causarum, suæque defensionis viribus, in rebus saepè publicis ac privatis la- plâ erigunt, fatigata reparant, non minus provident humano generi, quam si præliis atque vulneribus patriam parentesque salvarent. Nec enim solos nostro imperio militare creditimus illos, qui gladiis, clypeis, & thoracibus nituntur, sed etiam Advocatos: militant namque causarum Patroni, qui gloriose vocis consili munimine, laborant spem, & vitam & posteros defendunt.

Ac Imperator Anastasius, in l. 4. C. de Advoc. divers. Jud. Laudabilis est, ait, vitaque hominum necessarium Advocationis officium, maxime Principalibus premiis oportet remunerari: De quibus premiis agit in sequentiibus, d. 1. 4.

Prisci Romani Sempronium, maximæ scientia Juris consultum dixerunt oratione, id est, sapientem; ac omnes veteres juris Magistri sapientes fuerunt appellati. Quare Hadrianus cum judicaret in consilio habuit Iulium Celsum, Salvium Julianum, Neratium Priscum, nec alios adhibuit; quam quos universus Senatus probasset. Antoninus Pius Vendium Verum, Salvium, Valentem, Volusium, Metianum, Ulpium Marcellum, & Jabolenum familiares habuit. Marcus Aurelius, cognomento Philosophus, inter ceteros Serbidiū Scævolam consiliorum suorum Arbitrus adhibuit. Severus Imperator Papinianum; verum illud & severum juris asylum, Libertis quoque suis praefectum dedit.

Acceptus est Regi Minister intelligens, inquit Salomon Proverb. c. 14. vers. 35.

Domitium Ulpianum, ac Iulium Paulum Jure consultos præstantissimos, Prætorii sui Præfectos Alexander habuit, nec sine Ulpiano magis aliquid vix decrevit. Nec tantum Præfectus prætorio fecit, sed & parentem suum appellavit in l. 4. C. Locati, & l. 4. C. de contr. & commit. Sipul. ubi ait: secundum scriptum Domini Ulpiani Præfecti Annonæ Jurisconsulti Amici mei.

Alexander Severus nullam unquam legem sancivit sine viginti Jurisperit, & doctissimis ac sapientissimis viris; nec ulla in re judicium tulit, nisi prius iuris per sententias singulorum, & scriperit quid quisque dixisset. Trajanus Imperator nihil sine Neratio Prisco molitus est; Quin etiam in animo habuit Neratium Priscum, non Adrianum successorem relinquere; Neratio quippe Prisco dixit: Commodo tibi provincias, si quid mihi fatale contigerit.

Antonius Pius familiares habuit Jurisconsultos, Vendium Verum, Salvium Julianum, Ebuenium, Valentem, Volusium Metianum, & Priscum Jabolenum.

Pomponius Jurisconsultus in l. 2. D. de Orig. ju. annovat, quod Scipioni Nasice publica domus in sacra via data sit, quo facilis de iure consuli posset. Unde etiam hoc honoris ei deculerunt, quod primum cum Sophum seu sapientem cognominarunt. Similiter Servius Salpitius, qui omois divini & humani juris evasit peritissimus, summe authoritatis apud Populum Romanum fuit. Nam cum in legatione, quam pro Republica Romana suscepit, mortem obiisse, statuam illi Populus Romanus posuit, quæ honoris insignia paucissimi sunt consecuti.